

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ՍՈՍՈՒԹԻՒՆ

Հին ազգաց փաճառականութեանը փայլ հա-
մառօտ տեղեկութիւն¹ :

Ս աճառականութեան Յոնաց. — Վա-
նի որ Տիւրոսի և Փիւնիկիէի նաւահան-
գիստներուն մէջ վաճառականութիւնը
բնակչացը զարմանալի գործունէու-
թեամբը առաջ կ'երթար, Յունաց
բազմաթիւ գաղթականներ, կէս մը եր-
կիրը չափազանց բազմամարդութենէն
թեթեւցնելու զիտմամբ, կէս մըն ալ
քաղաքական պատերազմներու միջոց
յաղթողներուն վրէժխնդրութենէն ա-
զատելու համար. մէկ կողմանէ փոքր
Բիւիոյ եզերաց մէկ մասին և անկէջ ալ
անդին Լրեոէ կղզւոյն վրայ տիրեր էին,
որն որ Բիւիոյ հետ հաղորդակցութիւն
ընելու ամենայարմար դիրք մըն է, ու
միւս կողմէն ալ հասեր Սիկիլիոյ ծովե-
զերեայ քաղաքներն առեր, և Վալա-
պրիոյ մէկ մասն ալ ձեռք ձգեր էին,
զորն որ Սեծ Յունաստան կոչեցին. և
Փոքր Բիւիոյ եզերքները, շատ յարմար
էին նաւարկութեան և վաճառակա-
նութեան, լեցուն ծոցեր և խորշեր
ունենալուն՝ և երկրին առատ բերքե-
րուն պատճառաւ : Փոլկիսացւոց գաղ-
թականութիւն մը Սիլերկրական ծո-
վուն վրայ Սարսիլիա քաղաքը կառու-
ցած էր. այս նոր քաղաքս իրեն ազդե-
ցութիւնը Վազղիոյ հարաւային երկիր-
ներուն վրայ տարածելով, երկրին բեր-
քերէն և բնակչաց ճարտարութեամբը
կը հարստանար, և քիչ առենէն Տիւրո-
սի և Կարբեդոնի նախանձորդ վաճա-
ռատեղի մը կ'ըլլար : Սարսիլիացիք ի-
րենց երկրին սահմաններուն մէջ չմը-
նացին, այլ Սպանիոյ ծովեզերքներուն
վրայ իրենց համար նոր կայարաններ
շինեցին, որոնցմով ալ աւելի առաջ գնաց
իրենց վաճառականութիւնը : Երբ ժա-
մանակ մէկալ Յոյները, ոգին պակաս
գործունէութեամբ՝ Սելիտինէն ելեր

մէկ կողմանէ ինչուան Եւդոս ու Լա-
գիպոսի ներսերը առաջ գացած էին,
միւս կողմէն՝ ինչուան Լաքսինեան Պոն-
տոս ու Սիւվտեան ճահիճները. ուր
երկրին պողաբերութենէն և առատու-
թենէն ձգուած՝ համբարանոցներ հաս-
տատեցին, իրենց վաճառքը ծախելու
համար. որ էին գինի, բամպակէ կեր-
պաններ և այլն, ու տեղը իրենք ալ
կ'ընդունէին ցորեն, մորթեղէն, Սկիւ-
թացի գերի և ուրիշ օտար վաճառք-
ներ : Ս երջէն, ասոնց ձեռքովն էր որ
Հնդկաստանի և Երես հարուստ վա-
ճառքները սկսան Լարոպա մտնել. մա-
նաւանդ անգին մետաքսեայ կերպաս-
ները : Յունաց արտաքին տուրեւառու-
թեան մէջ ունեցած եռանդեան համե-
մատ էր նաև ներքին վաճառականու-
թեան մէջ աշխուժութիւնը : Կորնթոս
շուտ մը գլխաւոր վաճառատեղին եղաւ,
և ստացաւ այն փառաւոր ճոխութիւն-
քը, որ վերջը Հուլիմայ անցան, զեղ-
խութիւնը և ապականութիւնը այն ա-
րիասիրտ ազգին մէջ արծարծելու :

Ս աճառականութեան Կարբեդոնացւոց .
— Փիւնիկեցի գաղթականութիւն մը,
Քիւրիկէի եզերքներուն վրայ հիմնեց
Կարբեդոն քաղաքը, որ ամենայն կեր-
պով փոյթ ունեցաւ իրեն հայրենեացը
վաճառաշահութեանը նմանելու : Ս ար-
սիլիացւոց գործունէութիւնը թող չէր
տար Կարբեդոնացւոց որ Վազղիոյ ե-
զերքներուն վրայ վաճառանոցներ հաս-
տատեն : Ենոր համար Կարբեդոնացիք
ալ Փիւնիկեցւոց նմանելով երկայն նա-
ւարկութեանց ետեւ եղան : Լագիպոսի
մէջ կ'ընդունէին իրենք Հնդկաստանէն
եկած վաճառքները, նոյնպէս նաև Լա-
րաբիոյ ու Քիւրիկէի հարաւային և մի-
ջին կողմերէն. ու տեսնալով թէ ինչպիսի
աւելի շահաւոր կ'ըլլար թէ որ այն վա-
ճառքներուն բուն իսկ աղբիւրը երթա-
լու ըլլան, զրկեցին զՆինոն որ Կադեսի
նեղուցէն Քիւրիկէի շրջապատը պտըտե-
լով, Հնդկաստան անցնի : Են առե-
նի եղած պակասաւոր և անհաւաստի
աշխարհագրական ծանօթութիւնները
կամ գաղափարները, ճամբաներու դը-

Ժուարութիւնները՝ մանաւանդ ծովու-
նը՝ իրիստ արգելք կ'ըլլային, ևս առա-
ւել այն պատերազմները որ քիչ մը վեր-
ջը Հռովմայու հետ ունեցան Վարբե-
դոնացիք։ Բայց Վարբեդոնացւոց ժիր
ջանքը Սիջերկրական ծովուն եզերք-
ները գեղեցիկ վախճան մը ունեցան,
համբարանոցներ հաստատելով, զոր
տեսակ տեսակ վաճառքներով լեցուցին,
օտար ազգաց պիտոյիցը ծառայելու հա-
մար, և ճամբորդութեամբ բերած բա-
ներին ալ հոն կը զետեղէին։ Հռով-
մայեցւոց սաստիկ նախանձը խափա-
նեց Վարբեդոնացւոց Սիջերկրոյ վրայ
ունեցած դիտմունքները։ Բայց Վար-
սիքայի և Սարգենիոյ շատ նաւահան-
գիստները Վարբեդոնացւոց Սիջերկրա-
կանին մէջի սահմանակից զանազան ազ-
գաց հետ վաճառականութեանը կե-
դրոն եղան։ Սիւս կողմանէ՝ ցորենա-
շատն Սարգենիա, մօտ ըլլալով այն
տեղերէն՝ ուսկից որ Վարբեդոն Հռով-
մայ դէմ պատերազմ կը վարէր, դիւրին
ճամբայ մըն էր զօրաց փոփոխութեան
և իրենց պիտոյքը հոգայու։ Բայ եր-
կու կղզիներէն քիչ հեռու ստացան
Վարբեդոնացիք Բալթարեան կղզիները,
զոր իրենց զօրացը ձմեռոց ըրին. նոյնպէս
նաև Սպանիոյ շատ ծովեզերեայ տե-
ղերը, ուսկից ետքը դէպ'ի ներսերը մըտ-
նալով՝ Բեգիկէի անգին մետաղներովը
հարստացան։ Սպանիոյ ոսկին և ար-
ծաթը Վարբեդոնի գլխաւոր զօրութե-
գործին եղաւ, որով կրցաւ անթիւ օգ-
նական զօրաց բանակներ ոտքի վրայ
բռնել, և շատ տարի քաջապէս կռուիլ՝
Հռովմայ բազմին դէմ։

Վաճառականութեան Հռովմայեցւոց .
— Հռովմայեցւոց իրենց թագաւորաց
ատեն ունեցած պատերազմները, և քա-
ղաքական հակառակութիւնները՝ ի սկզբ-
բան թող չտուին վաճառականութեան
օգուտները վայելել, որ միայն խաղաղու-
թեան պտուղն է ու խաղաղութեամբ
միայն կրնայ առաջ երթալ։ Հռովմայե-
ցիք առջի անգամն որ նաւատորմիդ շի-
նեցին՝ վախճաննին պարզ զինուորա-
կան էր, Վարբեդոնացւոց հարկատու ե-

ղած Սիջերկրան զարնել, և միանգամայն
Բիթրիկէի աթոռանիստ քաղաքին վրայ
յարձակիլ։ Բայց Վարբեդոնի կործան
մանէն վերջը սկսան Հռովմայեցիք վա-
ճառականութեան զբաղիլ, որոնց մէջ
յաջողեցան Վորնթուր գրաւելէն վեր-
ջը։ () Գոստոս բոլոր իր խնամքը և փոյ-
թը տէրութեան պիտոյիցը և հարկա-
ւորութեանցը դարձուց։ Բաղբին մէջ
նաւարկութեան համար ջրանցքներ և
նաւահանգիստներ բացաւ, շինեց նաև
վաճառականութեան համար նոր և հա-
սարակաց ճամբաներ, քաղաքին մէջը
գետերը և լճերը ծովուն հետ հաղոր-
դել տուաւ։ Իսկ դէպ'ի դուրս նա-
ւատորմիդներ խաւրեց վաճառականու-
թեան նաւարկութիւնը պաշտպանելու,
միանգամայն և իրենց կայսերութեան
լայնատարած կողմերը զննելու։ Բոնց-
մէ՛ի զատ Հռովմայեցւոց Սիջերկ-
րայ վրայ ըրած յաղթութեամբ իրենց
առնչութիւնքն ամէն տեղ տարածուե-
ցան, մինչև Սիջերկրոյ սահմանակից գա-
ւառները, որով Չինու հետ Վասպից
ծովով, Պարսկաստանի, Հնդկաստա-
նի և ապագայ վաճառականութեանց
ճամբայ կը բացուէր։

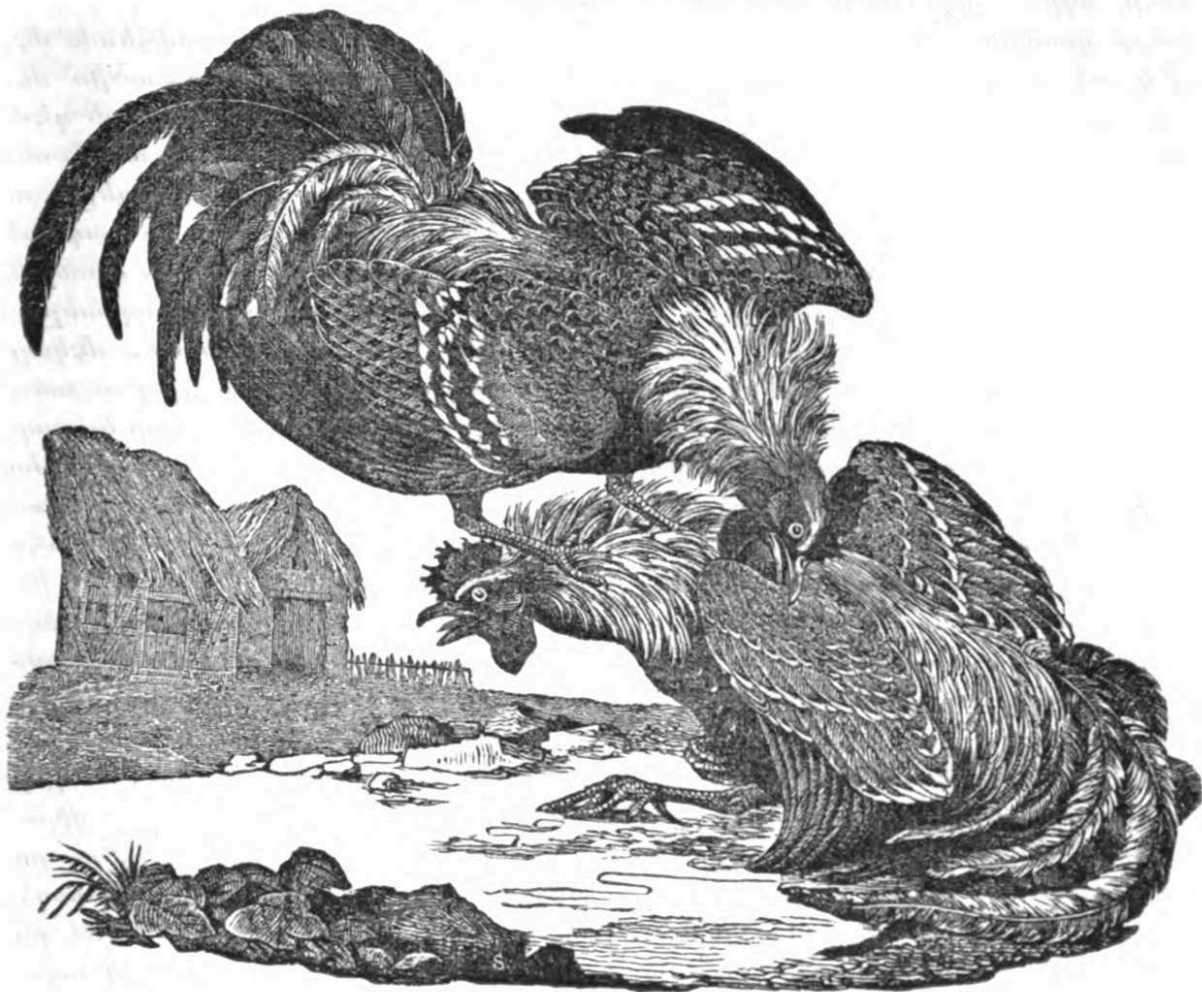
Բիթրիկէի ներքին վաճառականու-
թիւնը, Վարբեդոնի իյնալէն վերջը
յաղթողաց ձեռքը անցաւ, որոնցմէ
կ'առնէին՝ գերիներ, վայրի կենդանի-
ներ, և փղոսկր. ինչպէս Բրեւելքէն
ալ ինկեղէններ, մարգարիտ, ու փա-
ռաւոր բանուած գորգեր։ () Գոստոսի
յաջորդ ինքնակալներու ժամանակը ցա-
մաքի ճամբորդութիւնը Պարթևներէն
արգիլուած ըլլալով, որոնք միշտ թշնամի
և պատերազմող էին. Բեքսոսանդրիոյ,
Բոլոնց և Բորբիոյ վրայէն եղած
Հնդկաստանի և Չինու հաղորդակցու-
թիւնը շատ կ'ուշանար։ Սարկոս Բե-
րելիոս Չինաստան դեսպաններ խա-
րեց՝ իրենց ծովեզերեայ քաղաքներուն
հետ կցորդութիւն հաստատելու։ Բար-
բարոսաց յարձակումը՝ որ քիչ վերջը
Հռովմայեցւոց վրայ հասաւ, շատ փա-
սեց կայսերութեան վաճառականու-
թեանը, երկրագործութեան և արուես-

տից իյնալովը : Ընկեց ետև Ըրեւելից վաճառականու թիւնը անցաւ Յունաց ձեռքը . անկէ ալ, միջին գարուն , Ըրաբացուց . ուր հին վաճառականու

թիւնը հետզհետէ աշխարհքներու գիւտոյն ու ճարտարու թեց յառաջագիժու թեամբը կը հասնի այն զարմանալի վիճակին որ այսօրուան օրս կը տեսնենք :

ԲՆԱԿԱՆՔ

ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Աքաղաղներու պատերազմը .

Չկայ կենդանի մը , նոյն իսկ մարդիկներն ալ մէջն առնելով , որ աքաղաղին չափ սէգ կուտելու ոգի մը ու պատերազմելու բնական եռանդ մը ունենայ : Ընդհանրապէս նոյն ցեղի կենդանիները այն ատեն իրարու հետ կը ծեծկուին , երբոր կը սկսին իրարու կերակուրը յափըշտակել , կամ երբոր իրենց պատիւն

ու իշխանութիւնը պաշտպանել կ'ուզեն . իսկ աքաղաղները ընդհակառակն ամենեւին դիպուածական պատճառ չեն նայիր , հապա միշտ կուի միշտ շիւթութիւն կ'ըլլայ մէջերնին : Եւ անհաշտ ատելութիւն կը տիրէ մէջերնին և զարմանալին ան է որ այս իրենց մըշտընջնաւոր թշնամութեանը ամենեւին